

latin aequivalenssel, vagy periphrasissal; erre következik a magyar kitétel, idegen csakis akkor, ha azt az etymologia kívánja, vagy ha az idegen szó jobban megvilágítja a latint; adja végül a helyet is, a hol a szó előfordul s ezt a cím abbreviaturájával, alapszám vagy fejezet megjelölésével idézi, bár helylyel-közzel a szó közelebbi meghatározása, vagy más felvilágosító vonatkozás kedvéért mondatot is idéz.

Megjegyzendő azonban, hogy a szótár szóanyaga nem mindenben új, a mennyiben a dolog természetéből kifolyólag, a szerkesztőnek a külföldi, hasonló czélu (Du Cange, Forcellini, Diefenbach stb.) szótárakra is támaszkodnia kellett, sőt a szótár szerkesztésére vonatkozó utasítások egyik pontjának megfelelőleg, a teljesség és áttekinthetőség czéljából a Finály-féle szótárban előforduló s idevágó szokat is felvette, — de kissé hiányosan, a mi különben természetes is, ha fogalmunk van a feldolgozott anyag nagyságáról. Így nem találtuk meg benne pl. a *fascinatricis, fascinare* (Du Cange nál is meg van), *caulinus, sanatrix, docillus, femella, apostema* stb. szavakat, melyek egy 1565-iki tanúvallatásban fordulnak elő (Kolozsvár város levéltárában s nagyrészt Finálnál is fel vannak véve); s azt hisszük, hogy a levéltárak ezután publikálendő anyagában még számtalan ismeretlen, vagy kevésbé használt ily magyarországi latin szóra lehet akadni, melyeknek megőrzése és fentartása a magyarországi latinság szótárának teljessége végett kívánatos volna.

Bartal szótárának absolut becse azonban nemesak a philologusok, hanem a magyar történelem barátai és bűvárai előtt, így is nyilvánvaló.

Lukinich Imre.

Középkori Krónikások.

Szerkesztette: *dr. Gombos F. Albin.*

(I. Paulus Diaconus. A longobardok története. (Historia Langobardorum).

Fordította, életrajzzal és magyarázó jegyzetekkel ellátta: *dr. Gombos F. Albin.* Brassó, 1901.)

Egy új, még a kezdet nehézségeivel küzdő irodalmi vállalattal állunk szemben. Összeállott néhány fiatal íróember és a magyar történetírás iránti lelkesedésében, ifjú idealizmusával, tetterejével s ambíciójával, egy nagy és szép czélt tűzött ki maga elé: magyarul akarja a hívatott szakembereknek és a közönségnek kezébe adni a középkor történeti kútfőit. Nagy és nehéz vállalkozás. Mert ugyan ki vásárol ma nálunk tudományos könyvet? A szakemberek némelyike megteszi, ha szüksége van rá; de a nagy közönség? Tudomást sem vesz róla.

Annival merészebb a lépés. Pedig megérdemelné a sikert, mert nem mulandó értékű munka alkotásáról van szó. A középkori kút-

források kiadása arra van hivatva, hogy új alapot képezzen a jelen és a jövő magyar történetírói számára, hozzáférhetőbbé akarja tenni azokat a krónikásokat, melyeknek megismerése és tanulmányozása a középkor valódi ismeretéhez szükséges. Hozzáférhetőbbé teszi a krónikásokat, mert hiszen azok latin nyelvezetét ma-holnap mind kevesebben értik már meg, sőt ha a középkor történetét alaposan akarnók tanulmányozni, nemcsak a latin, hanem az ó-francia, az orosz, a héber, ó-szláv és olasz nyelvet is mind birnunk kellene. De hát melyik történetírónk tudja Villehardouin ó-francia, Dino Compagni Krónikájának olasz, Nestornak ó-szláv szövegét, vagy a kereszties hadjáratok korára vonatkozó héber krónikákat héber nyelven olvasni! Pedig e nyelvekre mind szüksége volna a középkort tanulmányozó magyar történettudósnak.

Hogy ez így van, tapasztaljuk történetirodalmunkban. A virágzó hazai történetírás mellett, mennyire el van hanyagolva a világtörténelem. Az a néhány munka is, mit e részben felmutathatunk, külföldi, többnyire német művek alapján készült. Ily viszonyok közt hogyan kívánhatjuk, hogy az a középkori, vagy újabb korszakról szóló egyetemes történelmen magyar szellem húzódjék keresztül és hogy az pártatlanul, a tényekkel megegyezően legyen megírva.

A „Középkori Krónikások“ ezen a hiányon akar segíteni. Meg akarja könnyíteni a történetíró munkáját és midőn magyar nyelven adja a krónikásokat, lehetőségessé teszi az egyetemes történelemnek hazánk történetírói által való önálló művelését. De nemcsak szakemberek vehetik hasznát az úttörő vállalatnak, maga a művelt magyar közönség is. És nagy hasznát fogja látni az iskola is. A történelem tanára kezében a magyar Prokopiussal beszélheti el a vandal háborúkat, s Villehardouin művének valamely részletét bemutatva, sokkal könnyebben adhat hallgatóinak fogalmat a krónikás koráról és magáról a krónikásról.

A „Kronikások“ első száma most hagyta el a sajtót és a kiadóhivatal ígérete szerint éveuként egy-két kötet fog ezután napvilágot látni. A jelen kötet magának a vállalat szerkesztőjének *Gombos F. Albinnak* tollából hozza *Paulus Diaconusnak*, a longobardok történetéről szóló munkáját. S ha az első számból ítélhetünk, a „Középkori Krónikások“ meg fogja állani helyét irodalmunkban. Egy vaskos, 295 lapnyi terjedelmű kötet ez, melynek már csak a Paulus Diaconus életéről és munkásságáról szóló része is (72 lap) önálló tanulmányt képezhetne. Ezután következik a második rész, maga a fordítás (73—259. ll.). Ezt pedig a tartalomjegyzék és a terjedelmes név- és tárgymutató követi. A mű végén egy melléklet a longobard királyok genealogiáját tartalmazza.

A krónikásról szóló rész széleskörű készütséggel és szorgalommal van megírva. Gondos a fordítás is, mely a legszabatosabb és mind-

amellett magyaros; számos jegyzettel és magyarázattal van ellátva. Nagybecsú a mellékelt genealogia is és ugyanitt a 31 ismeretes longobard királynak összeállított és uralkodási évszámokkal ellátott névsora.

A könyvnek kiállítása is csinos és izléses és alacsony áru (3 kor.).

Sikert kívánunk tehát az úttörőknek. De e siker nem csupán az ő igyekezetükön, hanem csak a történelem hívatott művelőinek jóindulatán és a nagyközönség jóakarátán fog mulni. Melegen ajánljuk az érdeklődők pártfogásába.

Dékáni Kálmán.

A lengyel irodalom története.

Geschichte der polnischen Litteratur von Dr. A. Brückner Leipzig,
C. F. Amelangs Verlag, 1901. — 628 lap. Ara 7-50 m.

Magyarország nemcsak területileg fekszik közvetlen szomszédságában az egykori Lengyelországnak, hanem ezredéves történelmünk folyamán többször igen szoros kapcsolatban is állottunk a lengyel nemzettel, s mindezen külső és belső érintkezések ellenére is a lengyel irodalom valósággal ismeretlen földrész előttünk. Műfordítóink minden nyelvből és irodalomból fordítanak, csak a lengyelből nem; lengyel regény vagy lengyel tárcza-novella a legnagyobb ritkaságok közé tartozik irodalmunkban. Ujjainkon elszámálhatjuk azon lengyel írók és költők neveit, a kiket, ha csak hírből is ismerünk: *Miczkiewicz*, a legnagyobb lengyel költő, tudtommal egy sora sincs lefordítva magyarra, én egy pár sonettjét olvastam német műfordításban; *Krasevszki*, a termékeny regényíró, neki talán egy-két regénye le van fordítva magyarra, s végül a múlt év legnagyobb irodalmi sensatiója a *Quo vadis* Sienkiewicz-től. Pedig múltunknak sok kapcsolata, Lengyelországnak a magyar nemzet szívében mindig erős visszhangot keltett sorsa, a világtörténelem egyik legnagyobb bűnténye s végül a lengyel irodalomnak titkos kőnyekből és sóhajokból fakadt gazdag virágai egyaránt megérdemelnék, hogy ne maradjunk az üres rokonszenv mellett, hanem igyekezzünk irodalmukat, szellemi életüket közelebből is megismerni, tanulmányozni. Sajnos, e célból mind ez ideig nem állnak alkalmas művek a magyar olvasó rendelkezésére. Lengyelországnak se politikai, se irodalomtörténete nem talált még magyar feldolgozóra. Erre való tekintettel legyen szabad a főntézimzett művet e folyóirat t. olvasóinak bemutatnom.

E mű egy most meginduló nagyobbsszabású irodalmi vállalatnak első kötete. A vállalat címe: „Die Litteraturen des Ostens in Einzeldarstellungen“, kiadója Amelang Lipésében, célja a keleti irodalmak történetét alapos feldolgozásokban előadni. A vállalat két csoportra oszlik: az elsőben *Európa* keleti népeinek irodalma fog tárgyalás alá kerülni 5 kötetben (I. a lengyel, II. az orosz, III. a magyar irodalom története, utóbbi *Heinrich Gusztáv* budapesti egyetemi tanártól, ez lesz irodalmunknak második németfeldolgozása, az első Schwicker H.